

ERILINE MAJA

EXCEPTIONAL HOUSE

Vana-Kuuste vallamaja

Hanno Talving

Vana-Kuuste vallamaja. K. Bõlau, 1938. Eeskujulike vallamajade ehituskavandite võistlus. –
Tehnika Ajakiri nr 6, 1938.

Vana-Kuuste vallamaja. Foto: Hanno Talving, 2009.

Tõenäoliselt saab ainult mõne üksiku hoonetüübi puhul kindlalt väita, milline on selle kõige esimene ehitis. Erandiks on siin vallamajad, mille puhul on see täpselt teada.

1802. ja 1804. aasta talurahvaseadustega loodi Eesti- ja Liivimaal vallakohtud, mis täitsid esialgu ka politsei- ja haldusülesandeid. Pärast pärisorjuse kaotamist 1816. aastal Eesti- ja 1819. aastal Liivimaa kubermangus võib rääkida vallast kui administratiivüksusest. Esialgu olid vallad ja vallakohtud mõisast sõltuvad, näiteks määras mõis kohtu eesistujad. Vallakohus ja valla eestseisjad – Eestimaal talitaja, Liivimaal kaks võõrmündrit –, käisid enamasti koos mõisa poolt antud ruumides, tavaliselt valitseja- või teenijatemajas.

1866. aasta Balti kubermangude vallakogukonnaseadusega vabastati vallad mõisa eestkoste ja järelevalve alt. Seda aastat peetakse Eesti iseseisvate omavalitsuste tekkeajaks. 1866. aasta kogukonnaseadus kohustas ühtlasi, et vallavalitsuse asjaajamine ja kohtupidamine tuleb viia mõisatest vallamaadele. See nõue pani aluse eriotstarbeliste

kohtu- ja vallamajade ehitamisele. 1867. aastal valmis viis või kuus, 1868. aastal juba üle kümne ning järgnevatel aastatel aina enam valla- ja kohtumaju.

Seega võib öelda, et kõik Eesti vallamajad on ehitatud peale 1866. aasta vallaseadust. Ainsaks erandiks on Vana-Kuuste vana vallamaja Tartumaal Kambja kihelkonnas. See Eesti esimene kohtu- ja vallamaja ehitati 1863. aastal mõisa majandusõuele Vana-Kuuste vallakirjutaja ja mõisavalitseja Georg Simoni ettepanekul. Madal, algselt kelpkatuse ja ruudukujulise põhiplaaniga maakividest hoone ehitati mõisa antud materjalidest ning läks maksma 323 rubla ja 50 kopikat. Majas oli eestuba, mida kasutati ooteruumina ja koosolekute pidamiseks, tagatuba kantseleiks ja kohtu istungiteruumiks, arestikambrid ning vallakasaka eluruum.

Kuna vallamaja asus mõisahäärberi läheduses, käskis uus mõisahärra August Friedrich von Sivers 1868. aastal vallavalitsusel hoonest välja kolida. Vald vastas keeldumisele, mistõttu peeti üle kuue aasta kohtulahinguid. 1875. aastal maksis mõisnik vallale 320 rubla hüvitist ja vald ehitas järgmisel aastal naabruses asuvasse Sipe külla uue puidust vallamaja. (Traat 1985: 132)

Eesti esimene vallamaja Vana-Kuuste külas on hästi säilinud ning praegu kasutusel elumajana.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Traat, August 1985. Mõnda meie vallamajade minevikust. – Kalender 1985. Tallinn.

The Vana-Kuuste rural municipality building

The Peasants Acts of 1802 and 1804 established municipal courts in Estonia and Livonia. Initially, the rural municipalities and municipal courts were dependent on the manors. For example, the manors appointed chairmen of the court. The municipal courts usually convened in rooms provided by the manor, usually in the overseer's house or servants' house.

In 1866, the Rural Municipalities Act came into force in the Baltic provinces, thereby freeing the Estonian municipalities from the supervision of the manors and providing the basis for the construction of specialised court and municipal buildings. In 1867, five or six were completed. In 1868, it was already more than ten, and in the following years, more and more municipal and court houses were constructed. Thus, it can be said that all Estonian municipal buildings were built after 1866.

The only exception is the old rural municipality office in Vana-Kuuste, Tartu County. Estonia's first court and municipal building was built in 1863 at the suggestion of Georg Simon, the municipal secretary and manor overseer. The building material was obtained from the manor. The stone building with a square floor plan originally had a hip roof. It had a front room that was used as a waiting and meeting room; a back room, used as an office, with a courtroom and detention cells, as well as the municipality messenger's residence.

Since the municipal building was located near the manor house, in 1868, August Friedrich von Sivers, the new owner of the Vana-Kuuste manor, ordered the municipal government to move out of the building. The municipality refused, which led to more than six years of court battles. In 1875, the manor lord paid 320 rubles in compensation to the municipality, and the following year, the municipality built a new wooden municipal building in the neighbouring village of Sipe.

Estonia's first municipal building in the village of Vana-Kuuste is well preserved and currently used as a residential building.